

שיחה עם כבוד השופט בדימוס, תא"ל (מיל') אמנון סטרשנוב

תאריך קיום השיחה: 01/03/2012
מראיינים: סא"ל אייל טולדנו ורס"ן שרית שמר

תא"ל (מיל') אמנון סטרשנוב מונה לפרקליט הצבאי הראשי (פצ"ר) בגיל הצעיר ביותר מבין כל הקצינים ששימשו בתפקיד זה. עד לכהונתו בתפקיד הפצ"ר, מילא תפקידים משמעותיים רבים כגון סגן פרקליט צפון והתובע הצבאי הראשי, במסגרתם השפיע רבות על עיצוב דמותה ותפקודה של הפרקליטות הצבאית.

תא"ל (מיל') אמנון סטרשנוב הצטרף לעתודה האקדמית של צה"ל והתגייס לשירות הצבאי בשנת 1968. בתפקידו הראשון שירת בפרקליטות צפון, תחילה כתובע מן השורה ולאחר מכן כתובע פיקודי. בהיותו בדרגת סרן, מונה לכהן כשופט תעבורה, ולאחר מכן חזר לפרקליטות צפון, לתפקיד סגן הפרקליט, כסגנו של פרקליט צפון דאז, סא"ל אריה נתיב.

בשנת 1976, בהיותו בן 29, מונה תא"ל (מיל') סטרשנוב לתפקיד התובע הצבאי הראשי בדרגת סא"ל, ולאחר 5 שנים בתפקיד, יצא לשנת לימודים בבית הספר של הפרקליטות הצבאית של צבא ארה"ב בשרלוטסוויל, וירג'יניה. בשובו מהלימודים מונה לנשיא בתי המשפט הצבאיים בשטחים, בדרגת אל"ם, וכעבור שנתיים מונה לתפקיד סגן הפצ"ר תחת הפצ"ר דאז, תא"ל בן ציון פרחי. לאחר כשנתיים, יצא תא"ל (מיל') סטרשנוב ללימודים במכללה לביטחון לאומי אותם הפסיק כעבור שלושה חודשים כאשר נקרא לדגל להחליף את הפצ"ר, תא"ל פרחי, אשר מונה לנשיא בית הדין הצבאי לערעורים וקודם לדרגת אלוף (הקצין המשפטן הראשון שמונה לתפקיד זה וקודם לדרגת אלוף). את תפקידו כפצ"ר מילא כארבע שנים (בין השנים 1987-1991), לאחר שחרורו התמנה לשופט בבית המשפט המחוזי בת"א.

תקופתו של תא"ל (מיל') סטרשנוב כפצ"ר הייתה סוערת למדי. במהלכה פרצה האינתיפאדה הראשונה, והתחוללו פרשיות שעמדו במוקד תשומת הלב הציבורית, בהן פרשת נאפסו ופרשת רמי דותן. כפצ"ר שימש כיועץ המשפטי של הרמטכ"לים משה לוי ודן שומרון ז"ל, אותם הוא זוכר כמפקדים שהיה נוה לעבוד עימם והיו קשובים ליעוץ המשפטי.

האינתיפאדה הראשונה

כמו צה"ל והמדינה כולה, הפרקליטות הצבאית לא הייתה ערוכה מבעוד מועד לפריצתה של האינתיפאדה הראשונה אשר הציבה אתגרים משמעותיים לצה"ל בכללותו ולפרקליטות הצבאית בכלל זה. תא"ל (מיל') סטרשנוב התמקד בשיחה עמנו בשלושה אתגרים מרכזיים.

האתגר הראשון, היה הצורך ליצור כללי התנהגות חדשים לחיילי צה"ל- אופיה של האינתיפאדה, אשר לא נכנסה בגדרי דיני הלחימה המוכרים, חייב את הפרקליטות הצבאית לייצר כללים חדשים יש מאין. ההתמודדות של צה"ל עם אזרחים והפגנות אלימות הייתה חדשה, וכך כל צעד חדש אותו ביקש הצבא לנקוט, חייב קבלת ייעוץ משפטי מקדים, כגון השימוש בכדורי גומי ובאמצעים אחרים בהתמודדות עם הפגנות אלימות.

האתגר השני, היה הצורך להיערך לגידול עצום במספר העצורים הפלסטינים. אם ערב פרוץ האינתיפאדה היו כ-200 עצירים מנהליים פלסטינים במתקני כליאה של צה"ל, בשיא האינתיפאדה היו 4,000 עצירים. לצורך התמודדות עם מציאות זו היה צורך, למשל, לתקן את הצו שחייב להביא עצורים בפני בתי משפט צבאיים בתוך 48 שעות.

האתגר השלישי, היה הצורך לאכוף את הדין על חיילים שחרגו מכללי ההתנהגות ומכללי הפתיחה באש והפעילו אלימות כלפי אזרחים. בנושא זה מפקדי צה"ל והרמטכ"ל נטו לגבות את החיילים ולדרוש להסתפק בדין משמעתי. הפרקליטות הצבאית פעלה למיצוי הדין של האחראים, בכפוף, ל"מקדם האינתיפאדה" אשר לקח בחשבון את נסיבות המקרה ואת העובדה שהחיילים לא אומנו ולא סוגלו להתמודדות עם הפרות סדר.

בתקופת האינתיפאדה הופעלו לחצים על הפרקליטות הצבאית, הן מצד הצבא והן ע"י שר הביטחון יצחק רבין ז"ל, לאשר נקיטת אמצעים חדשים לשם התמודדות עם הפרות הסדר. הפרקליטות הצבאית בחנה ואישרה צעדים שונים, כגון עדכון כללי הפתיחה באש, אישור הריסת בתים, אולם פסלה צעדים אחרים

שסברה כי אינם חוקיים ולא יעמדו בביקורת בג"ץ, כגון הריסת בתים ללא מתן זכות טיעון. עמדה זו אושרה גם ע"י בג"ץ. על הפרקליטות הצבאית נמתחה ביקורת משני הכיוונים: על כך שלא אישרה לצבא לפעול כפי שרצה ועל כך שלא ריסנה את השימוש בכוח. ביקורת "כפולה" זו היא אולי ההוכחה הטובה ביותר לכך שהפרקליטות הצבאית פעלה בצורה בלתי תלויה ועניינית.

יחסי הפצ"ר והיועמ"ש לממשלה

לפרקליטות הצבאית היה מקום מרכזי בטיפול בהיבטים המשפטיים של האינתיפאדה. הפצ"ר נהנה ממעמד מיוחד, כגורם היחיד המוסמך להורות על העמדה לדין פלילי מחוץ למערכת המשפט האזרחית. באותה תקופה לא הייתה התייעצות רבה עם היועץ המשפטי לממשלה. הנושא התעורר בזמנו לאחר הרצח של איש המילואים, אמנון פומרנץ, בעזה, כאשר החליטו גורמי צה"ל להרוס בתים בציר בו בוצע הרצח. דורית בייניש, פרקליטת המדינה דאז, פנתה לפצ"ר ושאלה מדוע לא התייעצו במשרד המשפטים קודם להריסת הבתים. מאוחר יותר, בפסק דין אביבית עטיה, כתבה בייניש כשופטת בית המשפט העליון, כי הפצ"ר כפוף להנחיותיו של היועץ המשפטי לממשלה.

הפרקליטות הצבאית ובג"ץ

תא"ל (מיל') סטרשנוב סבור כי החלטתו של שמגר בזמנו שלא לטעון נגד סמכותו של בג"ץ לבקר את פעולות המפקד הצבאי באזור יהודה והשומרון הייתה החלטה נכונה וחשובה שתרמה רבות לשלטון החוק. לא היו עתירות רבות שהתקבלו על ידי בג"ץ אך השפעותיו ניכרו בנושאים רבים, ונתנו גיבוי לפעילות הפרקליטות הצבאית להשלטת שלטון החוק בצה"ל ובאיו"ש.

לדברי תא"ל (מיל') סטרשנוב, בתקופתו של כל פצ"ר הייתה עתירה אחת מרכזית שהתקבלה נגדו מתוך העתירות הרבות שהוגשו לבג"ץ. בתקופתו הייתה זו עתירה בעניין אל"ם יהודה מאיר, אשר הורה לפקודיו להשתמש בכוח כלפי פלסטינים במהלך האינתיפאדה. באותו עניין נפסלה החלטת הפצ"ר שלא להגיש כתב אישום נגד אל"ם מאיר, ולהסתפק בהעמדתו לדין משמעתי ובסיום שירותו הצבאי.

השלטת שלטון החוק בתקופת האינתיפאדה

כאמור לעיל, האינתיפאדה הראשונה תפסה את צה"ל לא מוכן למתאר החדש של עימותים. בראשית ימי ההתקוממות היו קריאות של חלק מהמפקדים לשבור ידיים ורגליים. בחודש פברואר 1988 יצאה, לאחר לחץ כבד של הפצ"ר, איגרת הרמטכ"ל אשר העמידה את הדברים על דיוקם והבהירה את המותר והאסור ביחס לשימוש בכוח על ידי כוחות צה"ל. לאחר שהוצאת האיגרת, מדיניות האכיפה במקרים של שימוש בלתי חוקי בכוח בידי חיילי צה"ל הייתה נוקשה יותר. לעומת זאת, במקרים שאירעו בתקופה המוקדמת, בה הייתה אי בהירות לגבי כללי השימוש בכוח, הייתה מדיניות ההעמדה לדין מקלה יותר.

דו"ח שיפטר

בתקופתו של תא"ל (מיל') סטרשנוב לא היה עדיין דו"ח גולדסטון, כמובן, אך היה דו"ח שיפטר. מדובר בדו"ח שנתי שהכינה מחלקת המדינה האמריקאית ביחס להפרת זכויות אדם בעולם. במסגרת הדו"ח, נכללה גם התייחסות למצב זכויות האדם בשטחים. במסגרת ההערכות לפרסומו של הדו"ח, הכינה מחלקת הדין הבין-לאומי סקירה מקיפה של מצב זכויות האדם בשטחים.

באותה תקופה, המדיניות הייתה לפתוח בחקירת מצ"ח בכל מקרה מוות של פלסטיני, בשונה מהמדיניות שהונהגה בתקופת האינתיפאדה השנייה, (אז נערכו תחקירים בשלב הראשון ורק לאחר מכן הוחלט בידי הפצ"ר האם להורות על פתיחת חקירת מצ"ח). תא"ל (מיל') סטרשנוב זוכר כי שכנע את הרמטכ"ל דן שומרון ז"ל בדבר החשיבות של פתיחה בחקירת מצ"ח.

מגמות עיקריות

תא"ל (מיל') סטרשנוב זוכר מספר שינויים משמעותיים שאירעו בתקופתו במבנה הפרקליטות הצבאית. הקמת ערכאת ערעור בשטחים - באותם ימים בתי המשפט הצבאיים היו כפופים לפרקליטות הצבאית. תא"ל (מיל') סטרשנוב הצליח לשכנע את שר הביטחון להקים ערכאת ערעור על בתי המשפט הצבאיים בשטחים. עם הקמתה, מונה אורי שהם, לימים הפצ"ר, לכהן כנשיא בית המשפט הצבאי לערעורים והועלה

לדרגת תא"ל. עורכי הדין הפלסטינים הביעו הערכה רבה לאובייקטיביות ולניטראליות של מערכת השיפוט הצבאית.

הכפפת הסנגורים הצבאיים לסצ"ר- היסטורית, הסנגורים בפיקודים השונים היו חלק מחוליתו של הפרקליט הפיקודי וכפופים לו פיקודית, למרות שמקצועית ייצגו את לקוחותיהם באופן עצמאי. בתקופתו של תא"ל (מיל') סטרשנוב כפצ"ר, הוחלט על ביטול כפיפותם של הסנגורים לפרקליט הפיקודי והכפפתם לסנגור הצבאי הראשי. מהלך זה היה נכון והוכיח את עצמו, למרות שהיו שטענו באותו זמן שיש יתרונות להותרת הסנגור בכפיפות לפרקליט, מבחינת יכולתו של הסנגור להשפיע על החלטות הפרקליט הצבאי, עוד טרם קבלתן.

הגידול בהיקפה של הפרקליטות הצבאית- בתקופת כהונתו של תא"ל (מיל') סטרשנוב, נוספו לפרקליטות הצבאית כ-30 קצינים בשירות סדיר, בעיקר בתחום התביעה. באותה עת, עלתה ההצעה להרחיב את הייעוץ המשפטי הניתן לגופי הצבא, כך שבכל יחידה ברמת אוגדה או חטיבה יוצב משפטן כאמצעי מנע, אשר יאפשר הנחלה טובה יותר של שלטון החוק ביחידות צה"ל. הצעה זו לא התממשה עקב קשיי כוח אדם.

באותה תקופה מעמדו של הפרקליט הצבאי הפיקודי היה מאוד מרכזי והוא פעל בכפיפות ישירה לפצ"ר. התפיסה הייתה שהפרקליט הצבאי עוסק בכל הנושאים במחוז השיפוטי בו הוא מונה: משפט בין-לאומי, סעד משפטי, ייעוץ משפטי וכד'. מחלקת הייעוץ והחקיקה ומחלקת הדין הבין-לאומי שימשו כגופי מטה, האחראים על הנחיה מקצועית בתחומם, ופעלו מול המטכ"ל ומול משרדי הממשלה השונים.

תא"ל (מיל') סטרשנוב זוכר לחיוב את קציני המטה ששירתו בתקופתו, ומציין בחיוב כי עם מטה כה מעולה לא היה קשה להצליח בתפקיד הפצ"ר: אורי שהם כנשיא בית המשפט הצבאי לערעורים, אילן שיף כסגן הפצ"ר, מנחם פינקלשטיין כתובע צבאי ראשי, ברוך אברהמי כעוזר הפצ"ר לייעוץ וחקיקה (המקבילה של רמ"ח יעח"ק כיום) ויואל זינגר ולאחריו דניאל רייזנר כעוזרי הפצ"ר לדין בין-לאומי (המקבילה של רמ"ח דב"א כיום).

מעמדה של הפרקליטות הצבאית

בתקופת כהונתו של תא"ל (במיל') סטרשנוב, מעמדה של הפרקליטות הצבאית היה מאוד מרכזי בקרב הגופים המשפטיים בישראל. הפרקליטות הצבאית עמדה במרכז ההתעניינות, והייתה מעורבת במספר פרשות מרכזיות שהעסיקו את הציבור כולו בישראל: פרשת נפסו, פרשת רמי דותן, ומשפטי האינתיפאדה (משפטי גבעתי וגולני בהם הועמדו לדין קצינים וחיילים בגין הכאת תושבים פלסטינים במהלך האינתיפאדה). כמו כן, חיזוק מעמדה של הפרקליטות בא לידי ביטוי בביקורים של בכירים, כגון נשיא המדינה חיים הרצוג, שר המשפטים, דן מרידור, והרמטכ"ל. כפצ"ר, תא"ל (מיל') סטרשנוב נפגש אף עם כבוד הנשיא האמריקאי לשעבר, ג'ימי קרטר.